

ЖИЗНЕН ПЪТ, ОТДАДЕН НА ИЗКУСТВОТО

Чл.-кор. проф. доктор на изкуствознанието Елка Бакалова на 70 години
Ст.н.с. д-р Цветана Стайкова, E-mail: staykova.tz@ cl.bas.bg

На 8 декември 2008 г. чл.-кор. Елка Бакалова навърши 70 г., подходящ повод да бъде направена равносметка и оценка на нейната научна и преподавателска дейност. За своите научни приноси и във връзка с годишнината си тя бе отличена от Българската академия на науките с орден „Марин Дринов“ на лента.

Възпитаница на една от класическите византоложки школи — руската, в лицето на Лазарев, проф. Бакалова е първият учен, който системно и последователно установява в България нейните постижения и възможности. През 1963 г. Елка Бакалова завършва Филологическия факултет на Московския държавен университет, специалност „Руска филология“, а през 1964 г. — Историческия факултет на МГУ, специалност „История на изкуството“.

От тогава започва и нейният път на историк на средновековното изкуство в Института за изкуствознание на БАН. Тук именно тя се утвърждава като водещ специалист в областта на средновековната живопис в България и Византия; тук не само създава голям брой научни трудове, но формира школа от по-млади учени, които днес представят лицето на българската наука за средновековното изкуство.

Ето как обобщава научните приноси на чл.-кор. Елка Бакалова изкуствоведът проф. Бисерка Пенкова: ”Тя първа постави и изследва проблема за съотношението „словесен текст-изображение“ в паметниците на средновековното българско изкуство, проблемите за взаимодействието на литургичната поезия и църковната стенопис, за функцията и символиката на жеста в средновековното изкуство, за стенописните надписи като изкуствоведски проблем. През

последните години посвещава своето внимание главно на въпроса за реликвите и мястото им в култа и изкуството в България и Византия” (1, с.59).

Своите усилия чл.-кор. Елка Бакалова съсредоточава главно върху осъществяване на приемственост в науката. От 1969 г. до днес тя чете лекции и основни лекционни курсове в Националната художествена академия, Софийския университет „Св. Климент Охридски”, Нов български университет, Великотърновския университет. Нейни възпитаници са всички завършили в България изкуствоведи, както и специалисти от редица други хуманитарни дисциплини. Проф. Бакалова консултира също чуждестранни дипломанти, специалисти и докторанти (на някои от които е и научен ръководител). Тя е изнасяла лекции в престижни медиевистични центрове в Париж, Женева, Лондон, Виена, Вашингтон, Ню Йорк, Принстън, Брюксел...

Своята изследователска област чл.-кор. Елка Бакалова „постепенно — системно и целенасочено — обогатява не само фактологически, но и методологически” (2). Още в монографиите ѝ, посветени на Бачковската костница и Беренде, успоредно с перфектните иконографски проучвания и анализи, се появяват и първите прояви на интереса ѝ към социологическа проблематика и нейната връзка с визуалното възприятие. „Този интерес е последван от засилващ се в изследванията ѝ акцент към знаковата същност на изкуството, към проблемите на прекодировка, на „превод”на изразността в различни знакови системи. Тук се ситуират една група нейни изследвания, центрирани основно върху връзката **слово (текст) — изображение**. Като логично следствие на тези разработки се появява и интересът към използването на възможностите на структурно-функционалния анализ — изследователски подход, за въвеждането на който в областта на средновековното изкуство заслугата на Елка Бакалова е несъмнена” (2, с. 6).

Друга важна житейска задача на чл.-кор. Елка Бакалова е грижата за паметниците на средновековното изкуство. По думите на проф. Бисерка Пенкова, „за нея те не са просто обект на изследване, за нея те са болка и мисъл за бъдещето, особено когато са в риск” (1, с.59). Тя играе първостепенна роля като експерт на ЮНЕСКО, участва активно в научни и обществени форуми, посветени на опазването на културно-историческото наследство. Чл.-кор. Елка Бакалова участва в оценката на православни паметници с цел включването им в Световната листа на културното наследство. Благодарение на нейната перфектна експертна обосновка под закрилата на ЮНЕСКО днес са паметници като сръбските средновековни манастири в Косово, в Румъния, тя реализира сложни мисии в Грузия и пр.; тя е един от двамата автори на методологическата разработка върху критериите за оценка на манастирите като културно наследство в православния свят.

В последните години постепенно основният акцент в работата на чл.-кор. Елка Бакалова се определя от интереса ѝ към култа, свързан с мощите и реликвите. Това е научна сфера, не само неизследвана до този момент, но предполагаща използването на прилагания вече от нея културно-антропологически подход.

Своята професионална реализация чл.-кор. Елка Бакалова постига и като дългогодишен главен редактор на списание „Проблеми на изкуството” (от 1989 до 2007 г.). През трудните години на „прехода” тя успява не само да запази, но и да развие политиката на списанието, отчитайки новите условия на финансиране и социална рецепция. Като член на редколегията днес тя продължава да съдейства за поддържане на високото му професионално равнище.

Можем да изразим увереност, че във всички сфери на своята научна дейност чл.-кор. Елка Бакалова ще продължава да работи със същия ентузиазъм и жар и ще се ръководи от мисията си да открива и подготвя нови учени-изкуствоведи.

ЛИТЕРАТУРА

1. ПЕНКОВА, Бисерка. Юбилей с бъдеще. Чл.-кор. Елка Бакалова на 70 години. // Проблеми на изкуството, 2008, № 4, 59-60.
2. САНТОВА, Мила. Ерудитът Елка Бакалова. // Култура, №44, 19 дек. 2008, с. 6.